

KIRAN MILLWOOD HARGRAVE

DE VROUWEN VAN
VARDO

‘Een aangrijpende roman... Prachtig en angstaanjagend.’

– Madeline Miller, auteur van *Circe*

Op kerstavond 1617 raakt de zee rondom het Noorse eiland Vardø in de greep van een allesvernietigende storm. De twintigjarige Maren Magnusdatter moet toezien hoe veertig vissers, onder wie haar vader, haar broer en haar verloofde worden verzwolgen door de golven – alle mannen van Vardø verdwijnen in luttele seconden van de aardbodem. Vardø is nu een vrouweiland.

Enkele jaren later landt een vreemdeling op hun kust. De streng gelovige Absalom Cornet komt de natuurlijke orde herstellen en de vrouwen van Vardø beteugelen. Zijn jonge bruid Ursa ziet op Vardø – en in Maren – iets wat zij nog nooit eerder heeft aanschouwd: onafhankelijke vrouwen. Maar Absalom ziet slechts een goddeloze plek, overspoeld door het almachtige kwaad. Terwijl Maren en Ursa vriendschap sluiten, pakken donkere wolken zich boven hen samen en dreigen Absaloms ijzeren regels de dorpsgemeenschap te vernietigen.

Geïnspireerd op een waargebeurde storm en de daaropvolgende heksenverbrandingen in 1621, schreef Kiran Millwood Hargrave met *De vrouwen van Vardø* een indrukwekkend verhaal over hoe achterdocht zich kan nestelen in een hechte samenleving, en over een liefde die net zo gevaarlijk is als dat zij sterk is.

www.uitgeverijorlando.nl

9 789493 081628

DE VROUWEN VAN VARDØ

Wil je op de hoogte blijven van de boeken van Uitgeverij Orlando?
Meld je dan aan voor onze nieuwsbrief op www.uitgeverijorlando.nl,
of volg ons op Facebook, Twitter of Instagram.

KIRAN MILLWOOD HARGRAVE

De vrouwen van Vardø

Vertaald uit het Engels door
Mijke Hadewey van Leersum

uitgeverij
ORLANDO

© 2020 Kiran Millwood Hargrave

Oorspronkelijke titel *The Mercies*

Oorspronkelijke uitgever Picador,
an imprint of Pan Macmillan, London

© 2020 Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv, Amsterdam

Omslagontwerp Joyce Zethof

© Foto auteur Tom de Freston

Zetwerk Pre Press Media Groep, Zeist

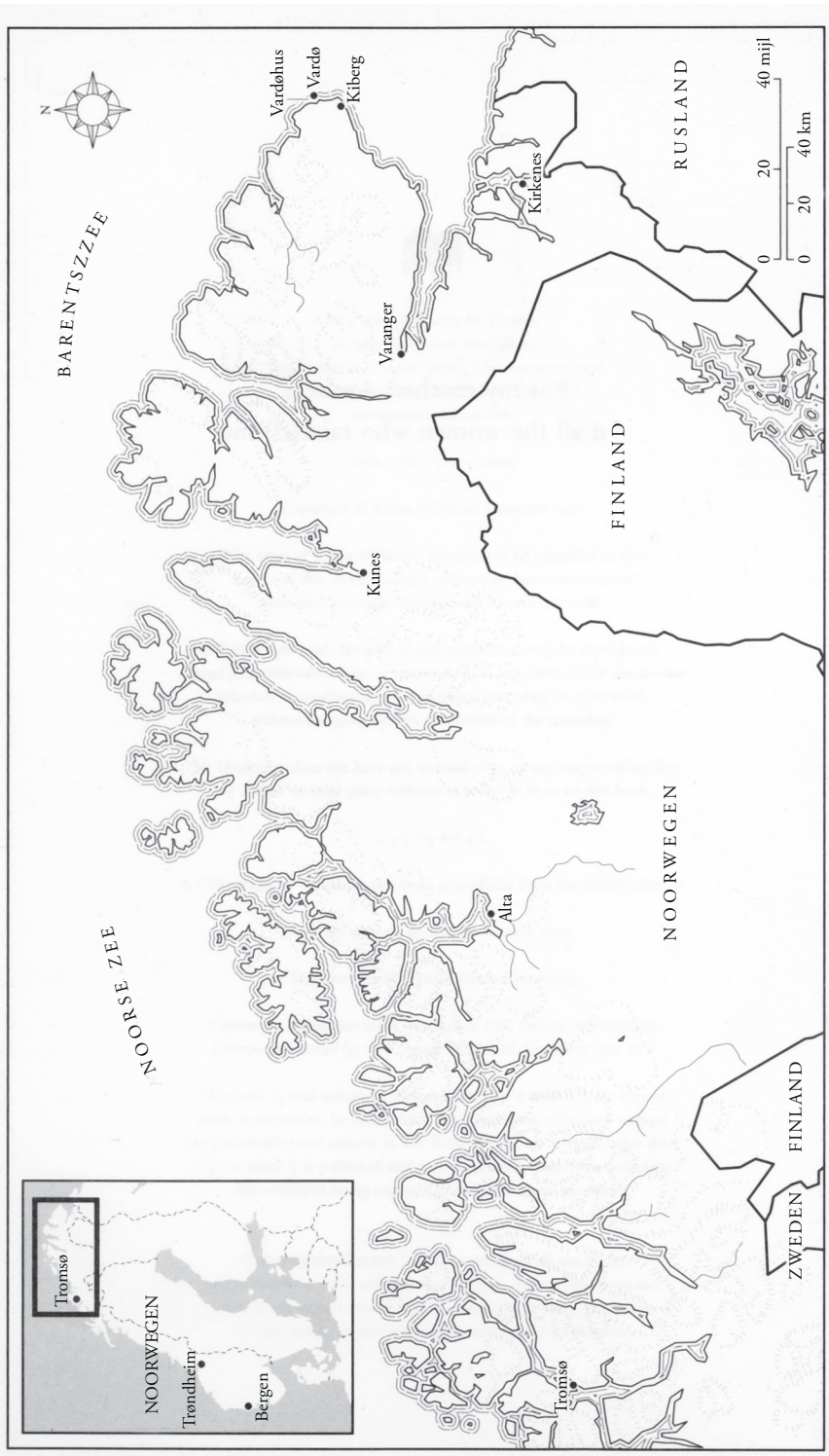
ISBN 978 94 93081 62 8

NUR 302

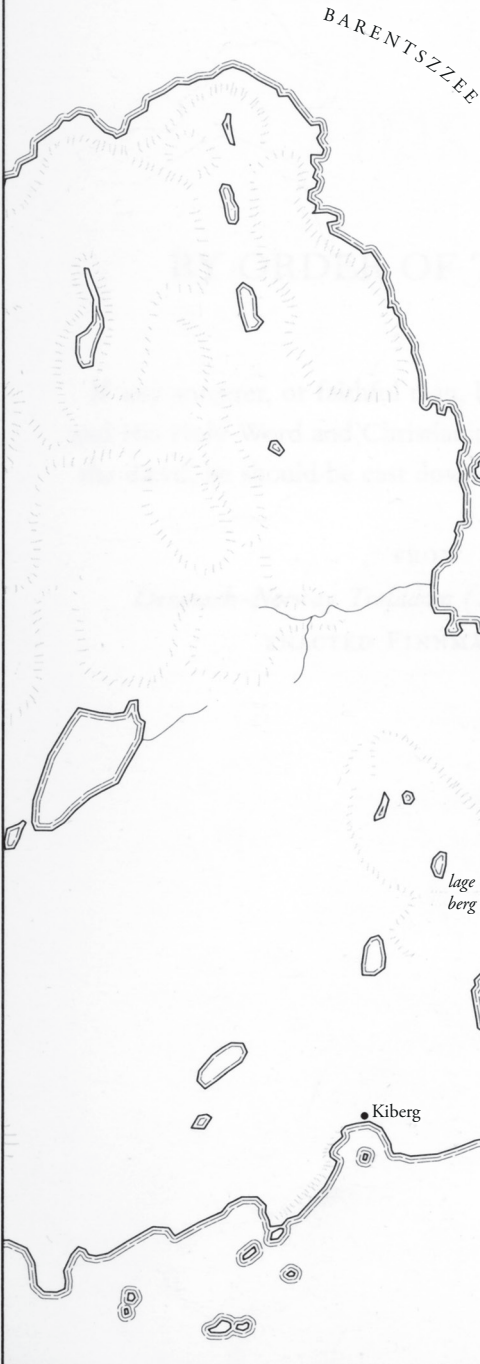
www.uitgeverijorlando.nl

*Voor mijn moeder, Andrea,
en alle vrouwen die mij grootbrachten*

VARDØ, FINMARK, 1617

rots van
Hornøya

kaap

Hornøya

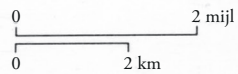
haven

Vardøhus

Vardø

lage
berg

Kiberg

BEVEL VAN DE KONING

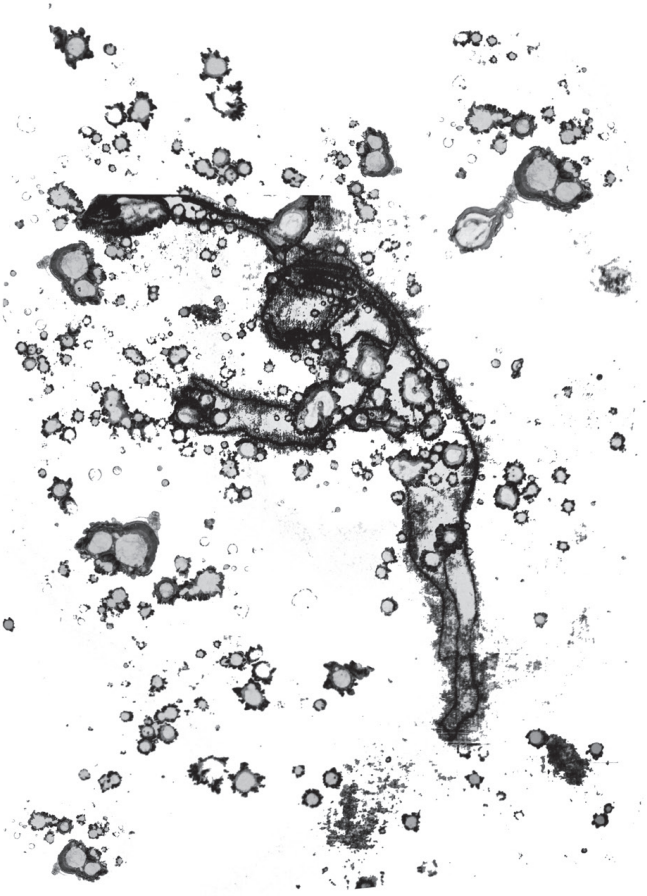
Als een tovenaer, of gelovig man, God en Zijn Heilige Woord en het christendom verwerpt, en zichzelf aan de Duivel heeft gewijd, moet hij onderworpen worden aan vuur en verbranding.

UIT

Het Trolddom (Hekserij) Decreet 1617,

IN WERKING GESTELD IN FINNMARK IN 1620

STORM

VARDØ, FINNMARK,
IN HET NOORDOOSTEN VAN NOORWEGEN
1617

Die nacht droomde Maren dat er een walvis was aangespoeld op de rotsen naast haar huis.

Ze klom langs het klif naar beneden, liep naar het deinende lichaam, legde haar oog tegen zijn oog en sloeg haar armen om de grote stinkende massa. Meer kon ze niet voor hem doen.

Van de zwarte rots kwamen mannen naar beneden geklauterd als vlugge, donkere insecten, glimmende, harde lijven met messen en zeisen. Ze begonnen te zwaaien en te snijden nog voordat de walvis goed en wel dood was. Het dier in verzet, de mannen verbeterden eromheen als een net om een school vissen, haar armen steeds langer en sterker om de walvis – zo breed en stevig hield ze hem vast – tot ze niet meer wist of ze een troost was of een bedreiging en het maakte haar ook niets meer uit, ze keek hem alleen maar aan, zijn oog tegen haar oog, zonder te knippen.

Uiteindelijk bedaarde het dier, zijn adem smolt langzaam weg terwijl de mannen bleven hakken en zagen. Ze rook de brandende blubber in de lampen al voordat de walvis stopte met bewegen, lang voordat zijn heldere, rollende oog onder haar oog langzaam doofde.

Ze zonk weg in de rotsen, tot ze op de bodem van de zee stond. De nacht boven haar was donker en maanloos, sterren maakten krassen op het oppervlak. Ze verdrong en werd snakkend naar adem wakker, rook vulde haar neusgaten en het donker achter in haar keel. De smaak van brandend vet bleef onder haar tong hangen en ze kreeg hem niet weggespoeld.

EEN

De storm kwam als een vingerknip. Dat is wat ze zullen zeggen in de maanden en jaren erna, wanneer hij meer is geworden dan alleen maar pijn achter de ogen en een verpletterend gewicht diep in de keel. Wanneer hij eindelijk in verhalen past. Zelfs dan wordt er niet verteld hoe het echt was. Soms schieten woorden tekort: ze geven te gemakkelijk vorm, te achteloos. En er was niets genadigs, niets gemakkelijks aan wat Maren zag.

Die middag ligt het beste zeil als een deken uitgespreid in haar schoot, mama en Diinna zitten aan de andere hoeken ervan. Hun kleinere, meer bedreven vingers maken kleinere, meer bedreven steken in de scheuren die de wind heeft gemaakt, terwijl zij stukjes stof lapt over de gaten waar het zeil aan de mast had vastgezet.

Naast het vuur ligt een stapel witte dopheide te drogen, die haar broer Erik heeft afgesneden en meegenomen van de lage berg op het vasteland. Morgen, later, zal mama haar drie handenvol geven voor in haar kussen. Ze zal die in stukjes scheuren en met aarde en al in haar sloop stoppen, de geur van honing bijna misselijkmakend na maandenlang alleen de muffe geur van slaap en ongewassen haar. Ze zal hem tussen haar tanden nemen en schreeuwen, tot haar longen piepen van de zoete aardse geur.

Nu gebeurt er iets wat haar doet opkijken en ze draait zich naar het raam. Een vogel, donker tegen het donker, een geluid? Ze staat op om haar benen te strekken, om naar de baai te kunnen kijken, plat en grijs met daarachter de open zee, koppen van golven die glinsteren als gebroken glas. De boten ertussen zijn nog vaag te herkennen aan hun twee kleine lichtjes, boeg en achterstevens, nauwelijks knipperend.

Ze denkt even dat ze tussen al die boten die van papa en Erik

weet te herkennen, met het op een na beste zeil strak opgetuigd aan de mast. Het horten en stoten van het roeien, ruggen naar de horizon gekeerd. Daarachter gaat de zon schuil, nu al een maand verdwenen en dat zal nog een maand zo blijven. Vanaf daar kunnen de mannen de vertrouwde lichten nog zien schijnen uit de open ramen van Vardø's huizen, die verloren staan in hun eigen zee van zwakverlicht land. Ze zijn al voorbij de rots in de zee voor de kust van Hornøya, bijna bij de plek waar eerder die middag een school vissen was gezien, opgeschrikt door een walvis.

‘Die is allang weer weg,’ had papa gezegd. Mama is erg bang voor walvissen. ‘Hij heeft zijn buik al lang en breed volgegeten tegen de tijd dat Erik ons die kant op heeft geroeid met die graatmagere armen van hem.’

Erik zei niets en boog zijn hoofd, hij kreeg van mama een kus en van zijn vrouw Diinna een duim tegen zijn voorhoofd. De Samen zeggen dat dit gebaar een draad spant waarmee de mannen op zee weer terug naar huis worden gehaald. Hij liet zijn hand even op haar buik rusten, waardoor de zwelling wat duidelijker te zien was door haar gebreide tuniek heen. Ze duwde zijn hand zachtjes weg.

‘Je wekt het nog op zo. Laat het met rust.’

Later zou Maren wensen dat ze was opgestaan en hen allebei op hun ruige wang had gekust. Ze zou wensen dat ze hen had nagekeken toen ze naar het water liepen in hun aan elkaar genaaide zeehondenhuiden, haar vader met zijn vermoeide tred en Erik achter hem aan sloffend. Ze zou wensen dat ze ook maar iets had gevoeld bij hun vertrek, iets anders dan alleen dankbaarheid voor wat tijd alleen met mama en Diinna, voor de vanzelfsprekendheid van andere vrouwen.

Want ze voelde zich eindelijk een van hen, met haar twintig jaar en het huwelijksaanzoek dat drie weken geleden was gekomen. Dag Bjørnsson was zijn vaders tweede boothuis aan het ombouwen tot een huis voor hen, en het zou af zijn voordat de winter voorbij was en ze zouden trouwen.

Binnen, vertelde hij haar, verhit en buiten adem, zijn stem raspend onder haar oor, zou er een echte haard komen en een aparte voorraadkamer, zodat hij niet met zijn bijl door het huis heen

hoefde, zoals papa dat deed. Van dat boosaardige geflikker, zelfs in de voorzichtige handen van papa, kreeg ze een bittere smaak in haar mond. Dag wist dit en vond het belangrijk.

Hij was blond, net als zijn moeder, en hij had fijne trekken. Maren wist dat andere mannen dat als iets zwaks zagen, maar zij vond het niet erg. Ze vond het niet erg dat hij met zijn brede mond langs haar hals streek, terwijl hij haar vertelde over de deken die ze zou weven voor op het bed dat hij voor hen zou bouwen. Ze voelde niets als hij haar rug voorzichtig aanraakte, te zachtjes en te hoog om ook maar iets teweeg te brengen door haar donkerblauwe winterjurk heen, maar dit huis dat van haar zou zijn – die haard en dat bed – maakte dat ze het voelde kloppen, laag in haar buik. 's Nachts duwde ze haar handen tegen de plekken waar ze de warmte voelde, vingers als koude staven over haar heupen en gevoelloos genoeg om niet van haar te lijken.

Zelfs Erik en Diinna hebben geen eigen huis: ze wonen in de smalle kamer die Marens vader en broer tegen de achterwand van de buitenmuur aan hadden getimmerd. Het bed vult de kamer over de hele breedte en staat strak tegen Marens eigen bed aan gedrukt door de afscheiding heen. Tijdens hun eerste nachten samen had ze haar armen om haar hoofd geslagen en het mufte stro van haar matras ingeademd, maar ze had nooit ook maar het minste geluid gehoord. Het was een wonder toen Diinna's buik begon te groeien. Het kind zou komen na het vertrek van de winter en dan zouden er drie mensen in dat smalle bed slapen.

Later zal ze denken: misschien had ze Dag ook moeten nakijken.

Maar in plaats daarvan had ze het beschadigde stuk zeil opgepakt en over hun knieën gespreid en ze had niet opgekeken tot de vogel of het geluid of de verandering in de lucht haar naar het raam riep, waar ze het licht zag veranderen boven de donkere zee.

Haar armen tintelen: ze brengt haar ene vinger, ruw van al het naaldwerk, naar de andere en duwt ze onder haar wollen mouw. Ze voelt haar haren rechtop staan en haar huid verstrakken. De boten varen nog steeds, vastberaden vooruit in het onzekere licht, de lampen fonkelen.

En dan stijgt de zee op en stort de hemel neer, en een groenige

bliksem schiet tussen alles door. Met een flits wordt al het zwart ineens afschuwelijk felverlicht. Het licht en het lawaai roepen mama naar het raam, de zee en de lucht botsen alsof er een berg doormidden splijt, het gaat door hun voetzolen en ruggengraat, maakt dat Maren op haar tong bijt en heet zout door haar keel omlaag raast.

En dan schreeuwen ze misschien allebei, maar het enige geluid komt van de zee en de lucht en alle lichten van alle boten die worden opgeslokt en boten die knipperen en boten die ronddraaien, boten die vliegen, omslaan, weg. Maren tuimelt naar buiten, de wind in, dubbelgevouwen door het gewicht van haar plotseling doorweekte rokken, Diinna roept haar terug naar binnen en probeert de deur achter Maren dicht te trekken om te voorkomen dat het vuur uitgaat. De regen weegt zwaar op haar schouders, de wind slaat tegen haar rug, ze balt haar vuisten, grijpend naar niets. Ze schreeuwt zo hard dat haar keel dagen later nog opgezwollen zal zijn. Overal om haar heen werpen andere moeders, zussen, dochters zich in de storm: donkere figuren, glad van de regen, onhandig als zeehonden.

De storm neemt af voordat ze de haven heeft bereikt, tweehonderd stappen van huis, een lege mond, wijdopen naar de zee. De wolken rollen omhoog en de golven vallen omlaag, en bij de horizon ontmoeten ze elkaar en komen tot rust, zo kalm als een zwerm die ergens neerstrijkt.

De vrouwen van Vardø komen samen bij de baai van hun eiland en hoewel sommigen nog steeds schreeuwen, suist er stilte in Maren's oren. De haven voor haar is weer gladgestreken, als een spiegel. Haar kaak is helemaal verstijfd, er druppelt bloed van haar tong, warm op haar kin. Haar naald zit vast in de huid tussen haar duim en wijsvinger, de wond een keurig roze rondje.

Terwijl ze staat te kijken, wordt de akelig stille zee nog één keer verlicht met een laatste bliksemflits en uit het donker komen roeipanen en roeren en de grote mast met zorgvuldig opgerolde zeilen naar boven drijven, alsof er een onderwaterbos is ontworteld. Van de mannen is geen spoor te bekennen.

Het is kerstavond.

TWEE

Die nacht wordt de wereld wit. Sneeuw hoopt zich op en vult de ramen en de deuropeningen. De *kirke* is donker die kerst, de eerste dag erna. Het gebouw ligt als een gat tussen de verlichte huizen en slokt al het licht op.

Ze zijn drie dagen lang ingesneeuwd, Diinna zit afgezonderd in haar smalle kamer en het lukt Maren niet om zichzelf of haar moeder in beweging te krijgen. Ze eten alleen maar oud brood, dat als een steen op hun maag valt. Het eten ligt Maren zwaar op de maag, en haar lichaam voelt onwerkelijk eromheen, alsof mama's oude broden het enige zijn dat haar aan de grond houdt. Als ze niet eet, zal ze in rook opgaan en in de dakspanten van hun huis blijven hangen.

Ze houdt vol door haar buik te vullen tot het zeer doet en zoveel mogelijk in de warmte van het vuur te zitten. Waar die haar raakt, is ze echt, vertelt ze zichzelf. Ze tilt haar haren op om haar ongewassen nek te ontbloten, ze spreidt haar vingers om de warmte ertussen te laten doordringen en ze tilt haar rokken op, zodat haar wollen kousen beginnen te schroeien en te stinken. *Daar, en daar, en daar.* Haar borsten, haar rug en daartussen haar hart, allemaal gevangen in haar winterhemd, strak samengebonden.

De tweede dag dooft het vuur, voor het eerst in jaren. Papa was altijd degene die het aanmaakte en zij pasten er alleen maar op, zorgden dat het bleef smeulen tijdens de nacht en braken elke ochtend de korst, zodat het hete hart van vuur weer lucht kreeg. Binnen een paar uur ligt er een laagje vorst over de dekens, hoewel Maren en haar moeder samen in hetzelfde bed slapen. Ze praten niet, kleden zich niet uit. Maren wikkelt zichzelf in papa's oude jas, gemaakt van zeehonden huid. De huid is niet goed gestroopt en stinkt een beetje naar rottend vet.

Mama draagt Eriks jas van toen hij jong was. Haar ogen staan dof, als gerookte vis. Maren probeert haar te laten eten, maar haar moeder kruipt alleen maar in elkaar aan haar kant van het bed en zucht als een kind. Maren is dankbaar voor de sneeuw op het raam, waardoor de zee aan het zicht wordt onttrokken.

Die drie dagen zijn een put waar ze in valt. Ze kijkt naar papa's bijl, flikkerend in het donker. Haar mond wordt droog, de gevoelige plek waar ze zichzelf tijdens de storm had gebeten, is sponzig en opgezwollen, met iets hards in het midden. Ze kan er niet afblijven en het bloed maakt haar nog dorstiger.

Ze droomt over papa en Erik en als ze wakker wordt, is ze klam en bezweet, haar handen ijskoud. Ze droomt over Dag en als hij zijn mond opendoet, zit die vol met spijkers, bedoeld voor hun bed. Ze vraagt zich af of ze hier zullen doodgaan, of Diinna misschien al dood is, met haar kind nog in haar, steeds langzamer schoppend. Ze vraagt zich af of God tot hen zal komen en hun zal vertellen dat ze moeten leven.

Wanneer Kirsten Sørensdatter hen de derde nacht ten slotte komt uitgraven, stinken ze allebei een uur in de wind. Kirsten helpt ze om het vuur eindelijk weer aan te vullen en te ontsteken. Als ze het pad naar Diinna's deur schoonveegt, lijkt Diinna woedend. De doffe glans boven haar samengeperste lippen glinstert in het licht van de fakkel, haar handen stevig tegen beide kanten van haar dikke buik gedrukt.

‘De kirke,’ zegt Kirsten tegen hen allemaal. ‘Het is de sabbat.’

Zelfs Diinna, die niet in hun God gelooft, brengt er niets tegen in.

Als ze allemaal in de kirke verzameld zijn, begrijpt Maren het: bijna alle mannen zijn dood.

Toril Knudsdatter steekt de kaarsen aan, allemaal, tot de ruimte baadt in een zee van licht, zo fel dat het prikt in Marens ogen. Ze telt in haar hoofd. Ooit waren er drieënvijftig mannen en nu zijn er nog maar dertien: twee kinderen in hun moeders armen, drie

ouderen, en voor de rest jongens die te jong waren om de zee op te gaan. Zelfs de dominee is er niet meer.

De vrouwen zitten op dezelfde plekken in de kerkbanken als gewoonlijk, met lege plekken waar de mannen en zonen zaten, maar Kirsten gebiedt ze om naar voren te komen. Behalve Diinna gehoorzaamt iedereen, als makke schapen. Ze vullen samen drie van de zeven rijen in de kirke.

‘Er zijn eerder schipbreuken geweest,’ zegt Kirsten. ‘We hebben eerder mannen verloren en het toen ook doorstaan.’

‘Maar nooit zo veel,’ zegt Gerda Folsndatter. ‘En nooit was mijn man een van hen. Nooit die van jou, Kirsten, of die van Sigfrid. Nooit Torils zoon. Ze zijn allemaal...’

Ze grijpt naar haar keel, valt stil.

‘We moeten bidden, of zingen,’ stelt Sigfrid Jonsdatter voor en de anderen werpen haar giftige blikken toe. Ze hebben drie dagen vastgezeten, weg van elkaar, en het enige waar ze het over willen hebben, het enige waar ze over kunnen praten, is de storm.

De vrouwen van Vardø zijn allemaal op zoek naar tekenen. De storm was er één. De lichamen, die nog moeten komen, zullen ook als teken gezien worden. Maar nu vertelt Gerda over de eenzame stern die ze boven de walvis had zien cirkelen.

‘Hij vloog in achtjes,’ zegt ze. Ze maait met haar rossige handen door de lucht. ‘Eén, twee, drie, zes keer zag ik hem.’

‘Acht bij zes betekent niet echt veel,’ zegt Kirsten afwijzend. Ze staat naast dominee Gurssons kansel, die versierd is met houtsnijwerk. Haar grote hand rust erop en ze wrijft met haar brede duim langs de uitgesneden figuren. Dat is het enige teken van zenuwen, of rouw, dat ze vertoont.

Haar man is een van de verdronkenen en ze heeft al haar kinderen begraven voordat ze hun eerste ademteug konden nemen. Maren is op haar gesteld en ze werkten vaak samen, maar nu ziet ze Kirsten zoals de anderen haar altijd al zagen: een vrouw die apart staat. Ze staat niet achter de kansel, maar dat had ze net zo goed wel kunnen doen: ze bekijkt hen net zo aandachtig als een dominee.

‘Maar die walvis,’ zegt Edne Gunnsdatter, haar gezicht zo opge-

zwoon van de tranen dat het er gekneusd uitziet. ‘Hij zwom ondersteboven. Ik zag zijn witte buik onder de golven.’

‘Hij at de vissen op,’ zegt Kirsten.

‘Hij lokte de mannen,’ zegt Edne. ‘Hij dreef de school vissen zes keer rond Hornøya, zodat we het zouden zien.’

‘Dat zag ik,’ beaamt Gerda en ze slaat een kruisje. ‘Ik zag het ook.’

‘Dat deed je niet,’ zegt Kirsten.

‘Ik zag het bloed dat Mattis op tafel hoestte een week geleden,’ zegt Gerda. ‘Ik kreeg het niet weggeschrobd.’

‘Dat kan ik wel voor je schuren,’ zegt Kirsten gladjes.

‘De walvis was slecht,’ zegt Toril. Haar dochter zit zo dicht tegen haar aan gekropen dat het lijkt alsof ze aan haar heup is vastgenaaid met een van Torils befaamde nette steken. ‘Als wat Edne zegt waar is, dan was hij gestuurd.’

‘Gestuurd?’ zegt Sigfrid, en Maren ziet dat Kirsten haar dankbaar aankijkt, dat ze denkt dat ze een bondgenoot heeft gevonden. ‘Is zoiets mogelijk?’

Er klinkt een zucht achter in de kirke en de hele zaal draait zich om naar Diinna, maar ze zit met haar hoofd achterovergeleund, haar ogen gesloten. De bruine huid van haar hals glinstert goud in het kaarslicht.

‘De Duivel gaat duister te werk,’ zegt Toril en haar dochter duikt met haar gezicht tegen haar schouder en schreeuwt het uit van angst. Maren vraagt zich af wat voor verschrikkingen Toril haar twee kinderen die nog in leven zijn de afgelopen drie dagen heeft ingeprent. ‘Hij is machtiger dan iedereen, behalve God. Misschien heeft hij wel iets gestuurd. Of aangeroepen.’

‘Genoeg.’ Kirsten doorbreekt de stilte, voordat deze dieper kan worden. ‘Hier schieten we niets mee op.’

Maren wil haar bijstaan in haar zekerheid, maar ze kan alleen maar denken aan de gedaante, het geluid dat haar naar het raam had gebracht. Ze had gedacht dat het een vogel was, maar nu doemt het voor haar op, groter en wilder, met vijf vinnen, ondersteboven. Onnatuurlijk. Het is onmogelijk om het niet in haar ooghoeken te laten kruipen, zelfs in het gezegende licht van de kirke.

Mama schrikt ineens op, alsof ze wakker wordt uit een slaap, hoewel de kaarsen al sinds ze zijn gaan zitten in haar starende ogen

weerspiegeld werden. Wanneer ze spreekt, hoort Maren de tol die de stilte van haar stem heeft geëist.

‘De nacht dat Erik geboren werd,’ zegt mama, ‘was er een rood lichtpunt aan de hemel.’

‘Dat weet ik nog,’ zegt Kirsten zachtjes.

‘Ik ook,’ zegt Toril. *En ik*, denkt Maren, hoewel ze pas twee was.

‘Ik volgde het door de lucht, totdat het in de zee viel,’ zegt mama, haar lippen bewegen nauwelijks. ‘De hele zee werd verlicht met bloed. Hij was getekend – het was voorbestemd vanaf die dag.’ Ze kreunt en verbergt haar gezicht. ‘Ik had hem nooit de zee op moeten laten gaan.’

Dit brengt een verse golf van gejammer tweeweg onder de vrouwen. Zelfs Kirsten kan niets doen om het geluid te stoppen. De kaarsen flakkeren door een koude windvlaag in de ruimte en Maren draait zich om, net op tijd om te zien hoe Diinna met grote passen uit de kirke wegbeent. De woorden die Maren te bieden heeft, als ze haar armen om mama heen slaat, zouden een bittere troost zijn: *Er was niets voor hem, behalve de zee.*

Vardø is een eiland met aan de ene kant een haven die eruitziet alsof er een hap uit is genomen en aan de andere kant een kust die te hoog of te rotsig is om er boten te water te laten. Maren wist van netten voordat ze wist van pijn, leerde over het weer voordat ze leerde over liefde. In de zomer zijn haar moeders handen bevestigd met kleine sterretjes van vissenschubben, vlees wordt uitgehangen om te zouten en te drogen, als witte doeken waar kinderen in worden gewikkeld, of gewikkeld in rendierhuid en begraven om te rotten.

Papa zei altijd dat de zee de vorm van hun leven bepaalde. Ze hebben altijd geleefd volgens de genade van de zee, en tijdenlang zijn ze op zee gestorven. Maar de storm heeft van de zee een vijand gemaakt en even wordt er gesproken over weggaan.

‘Ik heb familie in Alta,’ zegt Gerda. ‘Er is land en werk genoeg daar.’

‘Is de storm niet zo ver gekomen?’ vraagt Sigfrid.

‘Daar zullen we snel achter komen,’ zegt Kirsten. ‘Ik neem aan dat we bericht zullen ontvangen vanuit Kiberg – ze zullen daar toch ook door de storm geraakt zijn.’

‘Mijn zus zal me vast iets laten weten,’ knikt Edne. ‘Ze heeft drie paarden en het is maar één dag rijden.’

‘En een zware oversteek,’ zegt Kirsten. ‘De zee is nog steeds onstuimig. We moeten ze de tijd geven om ons te bereiken.’

Maren luistert terwijl de anderen praten over Varanger, of nog onbekender terrein, Tromsø, alsof een van hen in een stad zou kunnen leven, zo ver weg. Er is een kleine discussie over wie de rendieren voor transport krijgt, aangezien ze van Mads Petersson waren, die aan de zijde van Torils man en zonen is verdronken. Toril schijnt daardoor te denken dat ze er recht op heeft, maar als Kirsten aankondigt dat zij voor de kudde zal zorgen, brengt niemand daar iets tegen in. Maren kan zich niet voorstellen dat ze een vuur zou moeten aanmaken, laat staan dat ze de hele winter over een kudde nerveuze dieren zou moeten waken. Toril denkt waarschijnlijk hetzelfde, want ze laat haar recht net zo gemakkelijk vallen als ze het had opgeëist.

Uiteindelijk hapert het gesprek, valt het stil. Er is niets besloten, behalve dat ze zullen wachten op bericht uit Kiberg, en zelf om nieuws zullen vragen als ze voor het einde van de week nog niets hebben gehoord.

‘Tot die tijd is het een goed idee om dagelijks in de kirke samen te komen,’ zegt Kirsten. Toril knikt driftig, ze is het er zowaar mee eens. ‘We moeten op elkaar letten. De sneeuw lijkt af te nemen, maar je weet het maar nooit.’

‘Let op of je walvissen ziet,’ zegt Toril en het licht valt zo op haar gezicht dat Maren haar botten kan zien bewegen onder haar huid. Ze ziet er onheilspellend uit en Maren wil in lachen uitbarsten. Ze bijt op de gevoelige plek op haar tong.

Er wordt niet meer over weggaan gesproken. Als ze teruglopen, de heuvel af naar huis, houdt mama haar zo stevig vast dat haar arm er zeer van doet. Maren vraagt zich af of de andere vrouwen zich net zo voelen als zij: gebonden aan deze plek, nu meer dan ooit. Walvis of geen walvis, teken of geen teken, Maren was getuige van de dood van veertig mannen. Nu is er iets in haar verbonden met dit land, ze zit eraan vastgekleuisterd en kan geen kant op.

DRIE

Negen dagen na de storm, met de komst van het nieuwe jaar, worden de mannen naar hen teruggebracht. Bijna helemaal heel, bijna allemaal. Ze worden als offers neergelegd in de smalle zwarte baai, en anders door het tij op de rotsen onder Marens huis getild, en ze moeten klimmen om ze te halen. Ze gebruiken de touwen die zo stevig zijn vastgeknoopt dat Erik er eieren mee kon halen uit de vogelnesten die tegen de klifranden zijn gevlochten.

Erik en Dag horen bij de eersten die terugkomen, papa is een van de laatsten. Papa mist een arm en Dag is verbrand. Er loopt een zwarte lijn van zijn linkerschouder tot zijn rechtervoet, wat volgens mama betekent dat hij door de bliksem is geraakt.

‘Dan was het snel over,’ zegt ze, ze verbergt de bitterheid in haar stem niet. ‘Het was vredig.’

Maren drukt haar neus tegen haar schouder, ademt zichzelf in.

Haar broer ziet eruit alsof hij slaapt, maar zijn huid is vol met dat afschuwelijke groene licht dat ze zag op de andere lichamen die door het tij binnen werden gebracht. *Verdronken*. Niet zo vredig.

Wanneer Maren aan de beurt is om naar beneden te klimmen, haalt ze Torils zoon op, die als drijfhout is blijven hangen aan de scherpe tanden van de rotsen. Hij is van Eriks leeftijd en zijn lichaam glibbert om zijn botten heen als stukken vlees in een zak. Maren veegt zijn donkere haar uit zijn gezicht en plukt een sliertje zeewier van zijn sleutelbeen. Zij en Edne moeten hem bij zijn middel en ribben en knieën vastbinden om hem bij elkaar te houden als hij omhoog wordt gehesen naar zijn moeder. Maren is blij dat ze Torils gezicht niet kan zien wanneer ze haar zoon naar haar toe brengen. Hoewel ze niet op de vrouw is gesteld, prikt Torils gejammer als kleine naalden in Marens borstkas.

De grond is te hard om ze te begraven en dus wordt er afgesproken dat ze de doden zullen bewaren in het eerste boothuis van Dags vader, zodat ze door de kou net zo bevroren zullen blijven als de grond. Het zal nog maanden duren voordat de grond zacht genoeg is om hun mannen te begraven.

‘We kunnen het zeil gebruiken als doodskleed,’ zegt mama, nadat Erik naar het boothuis is gebracht. Ze kijkt naar het gerepareerde zeil, midden op de vloer, alsof Erik er al onder ligt. Het ligt precies waar ze het bijna twee weken geleden hadden laten vallen. Maren en mama hebben het ontweken, het niet willen aanraken, maar nu pakt Diinna het met een ruk op en schudt haar hoofd.

‘Verspilling,’ zegt ze en Maren is opgelucht: ze kan het niet verdragen om haar vader en broer de grond in te sturen met nog meer van de zee boven hen. Diinna vouwt het zeil met handige bewegingen op en legt het op haar buik en in deze daadkracht herkent Maren iets van het meisje dat vorige zomer lachend met haar broer trouwde.

Maar de dag nadat Dag en Erik terug werden gebracht, verdwijnt Diinna. Mama wordt gek bij de gedachte dat ze is vertrokken om het kind bij haar Same-familie op te voeden. Ze zegt verschrikkelijke dingen, dingen waarvan Maren weet dat ze het niet meent. Ze noemt Diinna een Lap, een hoer, een wilde: woorden die uit de mond van Toril of Sigfrid zouden kunnen komen.

‘Ik heb het altijd al geweten,’ jammert mama. ‘Ik had hem nooit met een Lap moeten laten trouwen. Ze zijn niet trouw, ze zijn niet gemaakt zoals wij.’

Maren kan alleen maar zwijgen en over haar moeders rug wrijven. Het klopt dat Diinna’s jeugd bestond uit reizen en een leven onder de veranderende sterrenhemel, zelfs in de winter. Haar vader is een *noaidi*, een belangrijke sjamaan. Voordat de kirke meer voet aan de grond kreeg, ging hun buurman Baar Ragnvalsson, samen met veel van de andere mannen, naar hem toe voor amuletten tegen slecht weer. Dat was de laatste tijd gestopt, dankzij de nieuwe wetten die dat soort dingen hadden verboden, maar Maren ziet op de meeste stoepen nog steeds kleine beeldjes staan, gemaakt van beenderen, waarvan de Samen zeggen dat ze beschermen tegen ongeluk. Dominee Gursson had altijd een oogje toegeknepen, hoe-

wel Toril en haar slag hem hadden aangespoord om zulke praktijken harder aan te pakken.

Maren weet dat Diinna's liefde voor Erik de enige reden was dat ze had toegestemd om op Vardø te wonen, maar ze gelooft niet dat Diinna zomaar weg zou gaan, niet nu ze al zoveel mensen zijn verloren. Niet terwijl ze Eriks kind draagt. Ze zou niet zo wreed zijn om hun het laatste stukje van hem te ontnemen.

Binnen een week ontvangen ze bericht uit Kiberg. Ednes zwager brengt het nieuws dat ze maar drie mannen zijn verloren, en daarnaast nog een paar boten die in de haven lagen aangemeerd. Als de vrouwen samenkomen in de kirke en het nieuws horen, wordt hun onrust alleen maar groter.

‘Waarom waren zij niet aan het vissen?’ zegt Sigfrid. ‘Hadden ze de school vissen in Kiberg niet gezien?’

Edne schudt haar hoofd. ‘En de walvis ook niet.’

‘Dan was hij dus voor ons bedoeld,’ fluistert Toril, en haar angst verspreidt zich in golven van gemompel door de kerkbanken.

Ze praten veel te schaamteloos voor zo'n heilige plek, het verhaal vol met voorbodes en flink aangedikt, maar niemand kan de verleiding om te roddelen weerstaan. Hun woorden zijn als kettingen waar ze hun feiten aan kunnen rijgen, en met elke hervertelling wordt de ketting strakker getrokken. Het lijkt de meesten van hen niet meer uit te maken wat echt is en wat niet. Ze zijn alleen nog maar wanhopig op zoek naar wat redelijkheid, wat orde in de plotse chaos van hun leven, zelfs als die voortkomt uit een leugen. Niemand twijfelt er meer aan dat de walvis ondersteboven zwom, en hoewel Maren stand probeert te houden tegen de sluipende paniek die hun verhalen met zich meebrengt, staat ze niet zo stevig in haar schoenen als Kirsten.

De vrouw is in het huis van Mads Petersson getrokken, om beter voor de rendieren te kunnen zorgen. Maren bekijkt haar, hoe krachtig ze daar naast de kansel staat. Ze hebben nauwelijks een woord gewisseld sinds Kirsten hen uit de sneeuw heeft gegraven,

behalve om woorden van verdriet uit te wisselen toen de rottende lichamen van hun mannen uit de zee werden gesleept. Aan het einde van de bijeenkomst in de kirke wil Maren op haar afstappen, maar Kirsten is al vertrokken en beent weg naar haar nieuwe onderkomen, gebogen tegen de wind.

Diinna komt terug op de dag dat ze papa vinden. Het eerste dat Maren bij haar terugkomst hoort, is geschreeuw bij het boothuis en ze rent eropaf, beeldt zich van alles in: nog een storm, hoewel ze met haar eigen ogen de kalme, roerloze lucht kan zien, of misschien is er een overlevende gevonden.

Er staat een groep vrouwen in de deuropening, Sigfrid en Toril vooraan, hun gezichten vervormd van woede. Voor hen staat Diinna met een Samische man: een kleine, stevige man die de vrouwen koeltjes aankijkt. Het is niet Diinna's vader, maar hij heeft wel een sjamanentrommel aan zijn riem hangen. Ze houden een opgerold stuk zilveren stof vast. Als Maren dichterbij komt, duizelig van de inspanning van het rennen, ziet ze dat het berkenbast is.

'Wat is er aan de hand?' vraagt ze aan Diinna, en Toril antwoordt.

'Ze is van plan ze daarin te begraven.' De stem van de vrouw klinkt bijna hysterisch. Er zitten vlekjes spuug op haar kin. 'Zoals zij dat doen.'

'Het is niet logisch om stof te gebruiken, het zijn er te veel,' zegt Diinna. 'Dit is...'

'En ik wil het niet hebben, niet in de buurt van mijn jongens.' Toril is nog meer buiten adem dan Maren en ze kijkt naar de trommel alsof die een wapen is. Sigfrid Jonsdatter knikt goedkeurend terwijl Toril verdergaat. 'En ook niet bij mijn man. Hij is een godvrezende man en ik wil je niet bij hem in de buurt hebben.'

'Je nam mijn hulp anders graag aan toen je wilde dat je weer een kind gegund zou worden,' zegt Diinna.

Toril legt een hand op haar buik, hoewel haar kinderen allang zijn geboren. 'Ik heb nooit zoiets gedaan.'

‘Ik weet net zo goed als alle anderen dat het waar is, Toril,’ zegt Maren, die de leugen niet zomaar kan aanhoren. ‘En jij ook, Sigfrid. Zovelen van jullie zijn naar haar toe gegaan, of naar haar vader.’

Toril knijpt haar ogen tot spleetjes. ‘Ik zou nooit naar een Lapse tovenaer gaan.’

De groep sist afkeurend. Maren zet een stap naar voren, maar Diinna houdt haar tegen met haar arm.

‘Ik zou een gat in je tong moeten prikken, Toril. Misschien zou dat wat vergif eruit laten.’ Nu is Toril degene die in elkaar krimpt. ‘En het is geen getover en het is niet voor hen.’

Diinna wendt zich tot Maren. Ze is prachtig in het blauwe licht, met haar krachtige gelaatstrekken en haar ogen omrand met dikke wimpers. ‘Het is voor Erik.’

‘En voor mijn vader.’ Marens stem breekt. Ze kan het niet verdragen om hen uit elkaar te halen en papa hield van Diinna, hij was trots op het goede huwelijk dat zijn zoon had gesloten.

‘Is hij teruggekomen?’ Maren knikt en Diinna grijpt haar schouder vast. ‘En voor Herr Magnusson, natuurlijk. We zullen over ze waken. En over anderen die dat willen.’

‘En denk je dat je moeder hier blij mee zal zijn?’ Toril wendt zich tot Maren en ze is zo moe dat ze alleen maar kan knikken, haar hoofd zwaar.

Uiteindelijk wordt besloten dat degenen die het Samische ritueel voor hun mannen willen naar het tweede boothuis gaan, het huis dat van Maren geweest zou zijn. Er worden maar twee mannen naast Erik en papa gelegd: arme Mads Petersson, die geen familie heeft om voor hem te spreken, en Baar Ragnvalsson, die vaak naar de lage berg ging en Samische kleding droeg.

Het tweede boothuis zou een mooi huis geweest zijn. Alleen de ingang van de schuur is al net zo groot als Erik en Diinna’s kamer, en de woonruimte is bijna zo groot als in het huis van Dags vader, het grootste huis in het dorp. De planken voor hun bed liggen al klaar en Dag zou dat met zijn voorzichtige handen in elkaar zetten.

Ze gebruiken het hout om vuur mee aan te maken en ze leggen haar vader en Erik op de kale grond. Maren moet Dag achterlaten

in het eerste boothuis: zijn moeder, Fru Olufsdatter, heeft geen woord tegen haar gezegd en weigert haar aan te kijken.

Maren breekt een lok bevroren haar van Eriks donkere hoofd en stopt die voorzichtig in haar zak. Ze laat Diinna en de noaidi achter in de stille ruimte en ze loopt met een boog terug naar het eerste boothuis. Ze ziet dat een van de vrouwen een kruis aan de deur heeft gespijkerd en het voelt niet zozeer als iets om degenen binnen mee te zegenen, maar meer als iets om degenen buiten af te weren.

Als ze thuiskomt, ligt haar moeder te slapen, haar arm over haar ogen geslagen alsof ze zich probeert te verstoppen voor een nachtmerrie.

‘Mama?’ Maren wil haar vertellen over de noaidi en het tweede boothuis. ‘Diinna is terug.’

Er komt geen reactie. Mama lijkt amper te ademen en Maren moet zich ervan weerhouden om niet haar wang boven haar moeders mond te houden, op zoek naar een teken van leven. In plaats daarvan haalt ze de lok uit haar zak en houdt hem voor het vuur. Het vuur doet Eriks fijne krullen krimpen. Ze maakt een snee in haar kussen en legt de lok erin, samen met de heide.

Elke dag na de kirke gaat Maren terug naar het tweede boothuis, hoewel ze zichzelf er niet toe kan zetten om er te slapen, zoals Diinna en de man met de trommel wel doen. Hij spreekt geen Noors en hij weigert Maren een makkelijkere versie van zijn naam te geven, dus Maren noemt hem Varr, de waker, omdat het een beetje klinkt als het begin van hoe hij zegt dat hij heet, voordat de rest verdwijnt op haar ongeoefende tong.

Elke keer dat ze haar vader en Erik bezoekt, blijft ze even buiten wachten en luistert hoe Varr en Diinna met elkaar spreken in hun eigen taal. Ze vallen altijd meteen stil zodra ze haar hand op de deurklink legt. Die stilte geeft Maren het gevoel dat ze is binnen komen lopen bij iets wat ongepast is, of heel intiem. Alsof ze iets gebroken heeft met haar onbeholpen aanwezigheid.

Maren spreekt Noors tegen Diinna en Diinna vertaalt de woorden voor Varr, haar zinnen altijd korter, alsof zij betere en precieuzere woorden hebben voor wat Maren probeert te zeggen. Hoe moet het zijn om twee talen in je hoofd en in je mond te hebben? Om er één als een donker geheim achter in je keel weg te stoppen? Diinna heeft altijd tussen Vardø en ergens anders gewoond, al sinds Maren een kind was en ze meekwam met haar stille vader, die netten kwam repareren of spreuken kwam weven.

‘Wij woonden hier,’ had Diinna ooit tegen Maren gezegd, toen Maren nog een beetje bang voor haar was: een meisje in een broek en een jas van berenvacht die ze zelf had gevild en genaaid.

‘Is dit jullie land?’

‘Nee.’ De toon van het meisje was net zo stellig als haar blik. ‘We woonden hier alleen maar.’

Soms kan Maren de trommel horen, regelmatig als een hartslag, en die nachten slaapt ze beter, hoewel er veel over gemompeld wordt door de strikte kirke-gangers. Diinna vertelt haar dat de trom een weg baant voor de geesten, zodat ze de lichamen makkelijk kunnen verlaten, en dat ze niet bang hoeft te zijn. Maar Varr speelt nooit als Maren in de buurt is. De trommel is zo breed als een trog, de huid strakgespannen over een ondiepe schaal van bleek hout. Kleine markeringen sieren het oppervlak: een rendier met een zon en maan gevangen in zijn gewei, mannen en vrouwen, hand in hand, zoals papieren slingers, en onderaan een spiraal van afzichtelijke bijna-mannen, bijna-beesten die over de bodem kronkelen.

‘Is dat de hel?’ vraagt ze Diinna. ‘En dat de hemel, en wij in het midden?’

Diinna vertaalt het niet voor Varr. ‘Het is allemaal hier.’